

skih društev, ki so v minulem upravnem letu pristopili k „Zavezi“. Ta društva so: Ljubljansko in kočevsko učiteljsko društvo, učiteljsko društvo za ljubljansko okolico in jubilejsko podporno društvo slovenskih učiteljic. Seja delegacije je otvorjena.“

Ko predstavi policijskega komisarja g. Mozetiča, poroča tajnik g. Drag. Češnik ter prečita poročilo, ki ga je odobril že upravni odbor. Iz tega poročila povzamemo, da je v „Zavezi“ 35 učiteljskih društev, 1766 pravih, 92 podpornih in 47 častnih članov — skupaj torej 1905 članov. Učiteljska društva, združena v „Zavezi“, so imela 121 zborovanj in 242 predavanj. „Zaveza“ kot taka pa ima 9 častnih članov. „Zaveza“ je imela do danes 13 glavnih skupščin v raznih krajih slovenskih naših kronovin ter si je vsestransko prizadevala, da bi tako gmotno kot duševno dvignila slovensko učiteljstvo, ki je tako krepko združeno v „Zavezi slovenskih učiteljskih društev“. Gospod tajnik je razvil v nadaljnjem poročilu jasno sliko o šolskem muzeju in se je dotaknil delikatnega vprašanja, ki ga je povzročil nastop nekega učitelja na Štajerskem. — Omenja deputacijo, ki je šla iskat na Dunaj pomoči učiteljstvu, ki deluje za blaginjo avstrijskih narodov. Takisto omenja spomenico, ki jo je vložila „Zaveza“ državnemu zboru za izboljšanje učiteljskih plač. — Z živo besedo govori poročilo tajnikovo o bednem stanju goriškega učiteljstva. — Natančno poroča tajnik o preosnovi društvenih pravil, o idealni podpori „Česko-slovenskega spolka“ v Pragi za povzdigo slovenske mladinske književnosti, o shodu južnoštajerskega učiteljstva — itd. Izborna to poročilo navdušeno zaključuje, poudarja g. tajnik, da bo še v bodoče delovalo slovensko učiteljstvo pod praporom črno-žoltim v čast avstrijskih slovanskih narodov.

Gospod Gradišnik pojasnjuje neko mesto v tajnikovem poročilu, takisto gg. Zupan, Strmšek in Možina.

O šolskem muzeju pojasnilno poroča g. Dimnik, da se bodo po pospeševalnem prizadevanju gospoda župana ljubljanskega g. Hribarja dobili za ta zavod primerni prostori.

Ko pojasni g. tajnik nekatera vprašanja, sprejme delegacija njegovo poročilo.

Blagajnik g. Fr. Luznar poroča o gmotnem stanju „Zaveze“, iz katerega posnamemo, da je imela „Zaveza“ v preteklem letu 215 gld. 55 kr. dohodkov in 268 gld. 61 kr. stroškov, „Popotnik“ pa 2235 gld. 9 kr. dohodkov in 1901 gld. 23 kr. stroškov. Po govorih gg. Brinška, Tomana, Škrbinca in Bernota ter po pojasnilih gg. predsednika in blagajnika je bilo blagajniško poročilo sprejeto.

Za pregledovavce računov so bili izvoljeni gđc. J. Miklavčič in gg. Rus in Bregant.

Gospod Dimnik predlaga, da se povišajo doneski pravih članov na 30 kr., podpornih članov pa na 15 kr. — Sprejeto.

O poročilu o prevzetju „Učiteljskega Tovariša“ v last „Zaveze“ je poročal g. Češnik. Po pojasnilu gospoda predsednika je odobrila delegacija stavljene predloge, pod katerim odda z novim letom „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani“ svoje glasilo „Zavezi“.

Gospod Šijanec govori o preureditvi društvenih listov ter prečita resolucijo gornjegrajskega učiteljskega društva, g. Možina tudi želi nekaj izprememb glede preosnove obeh listov. Ko pa stavi g. Češnik konkretni pred-

log, je govoril o tem g. Medvešček ter prosil štajerske tovariše, naj se o tem izjavijo; g. Strmšek meni, da ni zavoljo tega zadržka med štajerskim učiteljstvom. Ko so govorili še gg. Dimnik, Strmšek in Gradišnik, je obveljal Češnikov predlog z dodatnim predlogom Dimnikovim, da naj ostane „Popotnik“ še nadalje začasno v Mariboru. Bil je sprejet tudi predlog g. Strmškega glede bodočega urednika šolsko-političnega lista.

Izpremenjena pravila in izpremenjeni poslovni red sprejme delegacija enoglasno. Takisto se sprejme vzpored za glavno zborovanje.

Koncem seje delegacije je naznanil g. predsednik, da predlaga upravni odbor, naj se imenujeta častnima članoma „Zaveze“ zaradi zaslug, ki sta si jih pridobila za slovensko učiteljstvo in šolstvo — župan ljubljanski g. Ivan Hribar ter g. dr. Ivan Tavčar. Predlog je bil sprejet enoglasno in navdušeno.

III. Glavno zborovanje.

Vsled pritožbe „Zavezinega“ direktorija za ministrskega predsednika je tržaško namestništvo razveljavilo odredbo okrajnega glavarstva goriškega, s katero se je bilo prepovedalo celo glavno zborovanje in je dovolilo, da se je isto vršilo javno. Ako bi ne prišlo to dovoljenje, bi se vršilo to zborovanje po § 2. zakona o shodih.

Izmed oficialnih oseb so se udeležili glavnega zborovanja, torej plenarne seje učiteljskega parlamenta, samo — tri. Samo poslanci prof. Berbuč, dr. Gregorčič in dr. Tuma so prišli na zborovanje, druge javne osebe ni bilo nobene. Zato pa je bilo učiteljstvo navzlic vsem spletkam mnogoštevilno zastopano. Od vseh strani so bili prihiteli slovenski učitelji in tudi primorski, dasi zbegani po noticah v „Primorcu“ ter v „Primorskem Listu“ in po vsakovrstnih dekretih, so bili mnogobrojno zastopani. Zborovanje je bilo impozantno.

Ponižno primorsko učiteljstvo je postopanje oficialnih krogov vseh vrst preneslo tiho in mirno, ne da bi se pritožilo, z neko resignacijo, kakor da drugače ne more biti.

Zborovanju je predsedoval „Zavezin“ predsednik, zasluzni, takti in vendar neustrašni g. Luka Jelenc, ki si je s svojim mirnim in previdnim, pa vendar odločnim postopanjem pridobil najiskrenejše spoštovanje vsega učiteljstva. Otvorivši zborovanje, je naglašal predsednik, da se mora učiteljstvo še vedno trdno boriti za svoj obstanek, zlasti na Primorskem, a vzlic temu so se našli tovariši, ki so se dali zvabiti v celice ljubljanskega semenišča, da vržejo med učiteljstvo razdor, in v istini — ni jih videti na današnjem zborovanju.

Učiteljstvo se je zbralo, da povzdigne solidarni svoj glas, da čujejo njegov glas tako prijatelji kakor sovražniki. Prijatelje prosi učiteljstvo, naj zvesto ostanejo na njegovi strani. Prijatelji se spoznajo po njihovih delih, in če se sodi po delih, se mora priznati, da je narodna napredna stranka najboljša prijateljica slovenskega učiteljstva; o tem so se prepričali tudi goriški učitelji. V tej stranki — je dejal predsednik ob živahnem pritrdjevanju navzočnikov — najdemo učitelji vedno podpore, te stranke se oklenimo. (Burno pritrdjevanje.)

Nadalje je predsednik omenjal 30 letnice sedanjega ljudsko-šolskega zakona. Nihče, je dejal, ne more utajiti velikanskega napredka, ki ga je povzročil ta zakon. Učiteljstvo je navdano tistega duha, ki prešinja ta zakon, in zato naj izjavi učiteljstvo na tem svojem zborovanju,

da niti za las ne odstopi od načel in določeb tega zakona. (Burno pritrdjevanje.)

Predsednik se je potem spominjal umrle cesarice in pozval zborovavce, naj zakličejo cesarju trikrat „Slava“, kateremu pozivu so se vsi navzočniki navdušeno odzvali, potem pa je toplo pozdravil vse učiteljice in učitelje ter neučitelje, ki so s svojo udeležbo pri zborovanju hoteli pokazati učiteljstvu svoje simpatije.

Na predlog gospoda ces. svet. Vodopivca je bilo sklenjeno, odposlati cesarju brzojavnim potom izjavo vdanosti. Potem je g. Vodopivec v imenu goriškega pripravljalnega odbora pozdravil udeležnike in pojasnivši, da ni bilo mogoče, jih sijajno sprejeti, je zaklical vsem: Dobro došli!

Po prečitaniu došlih pozdravov je predsednik naznanil, da je delegacija izvolila deželnega odbornika dr. Tavčarja in ljubljanskega župana Hribarja za častna člana „Zaveze“, kar je bilo z oduševljenjem vzeto na znanje.

O avstrijskega učiteljstva delu in plači je jako lepo in s pravim navdušenjem za učiteljski poklic poročal g. E. Gangl. Poudarjal je, da morajo učitelji sami zagovarjati svoje delo in širiti razumevanje za njihove naloge, da morajo na svoje pošteno in težko delo opozarjati državo in druge faktorje ter zanje zahtevati plačilo. Slovensko učiteljstvo nima drugod prilike, da se oglasi, kakor v svojem parlamentu, to je na shodu „Zaveze“. Učiteljstvo se lahko ponaša s svojimi uspehi in s svojimi zaslugami. Za te uspehe dobiva pač prijaznih besed in dobrih pogledov, ali učiteljstvo ne išče ne besed ne pogledov, nego dejanj. Učiteljstvu naj se da, kar mu gre, učiteljem naj se da vsaj toliko, da bodo siti. V državi vlada veliko razburjenje, ali tega razburjenja niso povzročili samo politični momenti, ampak tudi učiteljsko vprašanje. Ni ga lista, ki bi se ne bavil z učiteljskim vprašanjem. Nekateri listi pišejo o tem vprašanju v šoli in učiteljstvu prijaznem smislu, drugi pa so nasprotni. In nasprotni so, ker nečejo, da bi bili narodi omikani, ker vedo, da tema dela najbolje v temi. Kakor kak lažnjivi kljukec govori § 55. o tem, kar mora učitelj imeti, a še danes nima tega. In vendar je avstrijsko učiteljstvo vredno boljšega plačila ne le po svojih uspehih v šoli, po svoji izobrazbi, ki dviga učiteljstvo nad nekatere bolj plačane stanove, ampak tudi po drugem svojem delovanju. Učiteljstvo deluje na polju književnosti; ko bi ne bilo učiteljev, bi ne bilo ne čitalnic, ne pevskih društev in še marsičesa ne. Preko učiteljskega vprašanja se ne pride na dnevni red. Deželni in državni poslanci slovenski morajo pomoči, da se to vprašanje ugodno reši, ako hočejo sploh rodoljubi biti. Njihova dolžnost je, da povzdignejo svoj glas ter zakličejo državi: Ker vladaš, plačaj! Dežele težko zmagujejo stroške za šole. To je vzrok, da nekateri davkoplačevalci šolo preklinjajo. Zakaj bi država, ki ima vso oblast nad šolo in nad učiteljstvom, ne žrtvovala vsaj toliko, da bi učiteljstvo ne trpelo pomanjkanja? Ona ima vse v rokah, a vendar ravna z učiteljstvom kakor prava mačeha s pastorko.

Govornik, čegar izvajanjem je sledilo burno pritrdjevanje, je nasvetoval naslednji resoluciji:

1.) Upravni odbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ se opetovano obrni s primerno utemeljenimi prošnjami do vseh slovenskih in hrvaških poslancev avstrijskih, ki so zastopniki slovenskega, oziroma hrvaškega naroda v deželnih in državnih zborih, da skupno pozovejo avstrijsko vlado, da prispeva k stroškom, ki jih

žrtvujejo posamezne dežele za vzdrževanje učiteljstva, toliko, da se bodo mogle njega plače urediti tako, da bodo enake prejemkom državnih uradnikov zadnjih treh plačilnih razredov.

2.) Upravni odbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ se obrni z ulogami do vseh avstrijskih učiteljskih zvez, da storé iste korake kot „Zaveza slovenskih učiteljskih društev.“

O gmotnem stanju ljudskega učiteljstva na Goriškem je govoril g. A. Vrtovec iz Tolmina. Za nekak motto svojemu govoru si je izbral pregovora: „Kolikor plačaš — toliko veljaš“ in pa „Nevrednost je draga“.

Podal je verno sliko preklavernega položaja goriškega učiteljstva, sliko, ki je pretresla vse poslušavce in opetovano izzvala opazke, izražajoče opravičeno ogorčenje goriškega učiteljstva, dasi je govornik razpravljal mirno in stvarno ter takoj v uvodu poudarjal, da ne misli nikogar žaliti ali izzivati.

Vse učiteljstvo v Avstriji je prosilo za izboljšanje svojih plač, in prosili so za to tudi drugi stanovi. Vsem so se dohodki izboljšali: uradnikom, duhovnikom, oficirjem, slugam, dninarjem, prav vsem. Tudi učiteljski glasovi so v drugih kronovinah padli na usmiljena srca, glasovi in prošnje goriškega učiteljstva pa so padale na trdo ledeno skalo.

Goriški deželni zbor je štirikrat izpremenil zakon o učiteljskih plačah, ali plač samih niti za krajcar ni izboljšal; nasprotno, opravilne doklade in doklade za stanovanje je še skrčil, in ko je namesto krajevnega sistema uvedel osebni sistem, je manipuliral tako, da se je zmanjšalo število tistih, ki so prišli v višje plačilne razrede.*) Res, sramovati se je pred civilizovano Evropo, kaj se z goriškim učiteljstvom godi. Zdaj so plače take, da ima stalni učitelj na dan 1 gld. 9 kr., stalna učiteljica 90 kr., podučitelj 82 kr. in podučiteljica 76 kr. Še žandar za poskušnjo, ki se šele uči svojega poklica ter brati in pisati, še tisti živi v veliko boljših razmerah! Položaj je posebno obupen, ker velja o poslancih: nazaj ne smejo, naprej ne morejo. Poslanci do prihodnjih volitev ne morejo pomagati, a volitve bodo v normalnih razmerah šele v dveh letih. Tudi na politične shode je prišlo učiteljstvo, da zastopa svoje težnje. Na shodu političnega društva „Sloga“ dne 25. vel. travna, ko se je govorilo o zvišanju učiteljskih plač, je bilo navzočih mnogo duhovnikov, a le trije duhovniki so vzdignili roke, ko se je glasovalo radi plač! In tudi časopisje ni učiteljstvu naklonjeno. Učiteljstvo bi rado ljubilo in spoštovalo, pa ne more.

Na besede ne da učiteljstvo prav nič več. Samo ena pot mu je odprta: Obrniti se zopet do cesarja. (Klici: Nas ne puste!) Cesar lahko namigne, naj deželni zbor izboljša učiteljske plače, ali vsaj ne bo več odtrgaval. Lani vlada ni podpirala učiteljske prošnje za avdienco, dočim je poštarjem, slugam in drugim stanovom izposlovala, da so mogli stopiti pred vladarja. Govornik je s toplimi, od srca prihajajočimi besedami apeliral na navzočnega vladnega zastopnika, naj sporoči vladi prošnjo, da bi podpirala prizadevanje učiteljev, da bodo sprejeti v avdienci.

Potem je govornik razpravljal o potrebi višje izobrazbe učiteljstva, ker učiteljske v Kopru ne daje tega, kar učitelj potrebuje. Pojasnjeval je, da bi bile potrebne različne reforme, da bi si učiteljstvo pridobilo širje obzorje in jasne pojme tudi o temeljnih načelih zdravstva, pravo-

*) Glej „Črno tablo“ na strani 206!

znanstva itd., da bi mogli ljudstvu tudi v takih zadevah iti na roke. Premestitev učiteljskega iz Kopra je nujno potrebna. Iz materialnih razlogov zagradelji, ker dijaki v Kopru s pičlimi svojimi podporami in s štipendijami, ki jih dobe neredno, ne morejo izhajati, postranskega zaslužka pa absolutno nikakega ni dobiti. Iz narodnih ozirorov pa je premestitev potrebno zagradelji, ker so slovenski in hrvaški dijaki v Kopru izročeni na milost in nemilost laškemu prebivavstvu, tako da često niti na ulico ne smejo, da pokajo za njimi revolverji in da jih morajo varovati žandarji.

O govoru g. Vrtovca, ki je bil sprejet z živahnim odobravanjem, se je vnela daljša debata.

Nadučitelj g. Medvešček je pripomnil, da so bili učitelji tolminski pri razdelitvi 11.000 gld., za kolikor je svoj čas deželni zbor v obče zvišal plače, zapostavljeni zagradelji, ker je tam učiteljstvo uživalo neko drugo ugodnost. Glede poslancev je dejal, da je predgovornik dobro označil njih položaj, rekši, da nazaj ne smejo, naprej ne morejo. A kdo je tega kriv? Sami so krivi! Saj so kar iskali sredstev, da bi deželni zbor ne mogel poslovati. Iskali so jih, in žrtev so učitelji! — Premestitev učiteljskega iz Kopra se bo težko dosegla. Saj se ve, kdo je učiteljske tja spravil. — Kar se tiče še večjega šolanja, je treba reči: prej jesti — potem govorimo o drugih stvareh.

Nadučitelj g. Bajt iz Ajdovščine je omenjal znani izrek o krvavih žuljih. Tožba, da so kmetje z bremen preobloženi, je opravičena. A zakaj plačujejo za šolstvo le posestniki? Zato, ker ni v deželi nič kupčije in nič obrtnije. Kmet zato več plača, ker gleda le, da postanejo njegovi sinovi zopet kmetje. Ko bi bile trgovine in obrtnosti, ko bi imela dežela drugih virov dohodkom, bi odpadla bremena za šolstvo. Učiteljstvu so doslej plače le zmanjševali in to vsled tega, ker pri tem vprašanju odločujoči močje niso prijatelji omike. Plač zagradelji niso izboljšali, ker jih niso hoteli izboljšati, in to je tudi vzrok, da se je nalašč nekaj predlagalo, o čemer se je vedelo, da ne prodere.

V debato so posegli še gg.: Strmšek, Vittori, Furlani in Vrtovec, na kar so bile sprejete naslednje resolucije: 1.) Učiteljstvu naj se da prilika do višje strokovne izobrazbe; 2.) plača zadnjih štirih razredov državnih uradnikov; 3.) c. kr. učiteljske naj se iz Kopra premesti v Tst ali v Gorico; 4.) „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ naj vnovič prosi za avdienco pri cesarju.

O zadnji točki vzporeda je poročal g. Šega iz Logateca in je nasvetoval naslednje predloge: a) „Zaveza“ zberi potrebni material iz vseh slovenskih pokrajin v dokaz, da naj se odvzame krajnim šolskim svetom pravica sestavljanja ternopredlogov in da se odpravijo krajni šolski nadzorniki. S temi dokazi opremljeno prošnjo naj „Zaveza“ pošlje naravnost državnemu zboru. Obenem naj se obrne do nemške, češke in poljske učiteljske zaveze, da one ravno isto store. b) „Zaveza“ naj deluje na to, da se odpravijo takomenovani sprejemni izpiti za vstop v kako srednjo šolo, bodisi v gimnazijo ali realko, pri onih učencih, ki so dovršili z dobrim uspehom ljudsko šolo.

Utemeljeval je te nasvete zlasti s tem, da v krajnih šolskih svetih so le redkokje omikani ljudje v teh korporacijah, največkrat sede v njem prav navadni kmetje: ki smatrajo učitelje za zadnje hlapce. In vendar imajo krajni šolski sveti pri vseh šolskih zadevah prvo besedo, učitelj je podrejen vsakemu izmed njih, oni imajo tudi

vpogled v tajno kvalifikacijo, učitelj pa ne, a krajni šolski nadzorniki imajo po ukazu z dne 20. sušca t. l. pravico do vsega.

V debato o teh predlogih so posegli gg.: Bajt, Strmšek, Urbančič, Črnagoj, Vrtovec in Šega, na kar sta bila oba predloga sprejeta.

S tem je bil končan dnevni red, in je predsednik g. Jelenc, zahvaljujé se vsem navzočnikom za udeležbo, zaključil zborovanje.

Olajšave.

Spisal M. Poklukar.

XII.

Olajšavam v zadnjem članku si ne upamo postaviti več posameznega učitelja paznemu bravcu in marljivi bravki pred oči; pokaže naj se v spremstvu viteškega osobja, katero se je zavezalo za vse življenje delitev veselja in žalosti z njim po božjih besedah: „Človeku ni dobro samemu biti.“ Te svetopisemske besede nam potrdi tudi slavni pesnik, kateri prepeva o človeku, ki je nesrečen, ako sam uživa srečo; kateremu je gorje, če je sam v nesreči; podkrepi nam jih i pregovor: „V slogi je moč.“

Združenje dveh oseb v ednoto, katero v navadnem življenju zakon imenujemo, je potrebna ustanova človeštva, in mnogo se je že in se bo še pisalo o njem, ker je pogosto merodajen za vso bodočnost dotičnikovo, in mladeniči ter device potrebujejo pogostih kašipotov, da srečno dospejo k svojim smotrom. Nespametno bi bilo trditi: „Oženi se in srečen boš“, ali narobe: „Ne omoži se in srečna boš“, ker se vsak dan primeri, da je v zakonu sreča, četudi so ob poroki vsi nesrečo prorokovali, in da je nesreča, akoravno so mlada poročenca vsi blagorovali ali zavidali. Zato ne svetujemo niti samotarstva, niti zakona; vsak naj sam premisli svoja glavna svojstva, kateremu naštetih stanov se bolje prilagaja in potem naj si uravna svoj poklic; podamo pa onemu junaku, oziroma junakinji, ki se je odločil zakonskemu življenju, nekaj navodil, katera se mu bodo prilegala od začetka zakonskega življenja do konca dni, ki so mu v to določeni.

Srečen zakon zelo sladi družetoma življenje, a ubožno učiteljstvo lahko postavi bliskoma na veljavno in vplivno mesto; mnogokrat je v tem podobno onemu zelišču v zgodnji pomladi, katero zaradi mraza ne more ozeleneti, a kadar potegne gorak veter s toplim dežjem, ozeleni in ocvete v eni noči; ker imamo često potrebne zmožnosti, a nimamo ugodnega stališča, da bi jih pokazali. Na tej bolezn trpi precejšen ulomek učiteljskega osobja, katero ovirajo neugodne družinske razmere, neprikladna službena mesta, največ pa moreče gmotno stanje.

Pri zakonih nam često hodijo na misel besede, katere nam je na svatbi smehljalje govoril častit mož, namreč: „Eine Braut soll „frisch“ sein.“ Ta „frisch“ je potem še po pismenkah razložil ter vsaki črki nov pomen pridejal. Začetnica **f** pomenja **f**romm, **r** znači **r**eich, **i** tirja **j**ung in **sch** zahteva **sch**ön. Dostavili bi temu, da je frisch, recimo slovenski krepost, neobhodna potreba k družinski sreči; da je lepota dušna in telesna ter da bi prvi dali prednost, ker je trajna in bolj učinkujoča kakor telesna, katera časih že v prvem letu zvane. Kolikokrat srečamo osebo, katera nam je na prvi hip nevšečna, a